

1. FEJEZET

Kisneufeld amióta az eszét tudta, mindig félt.

Félt a sötétben, és nem volt hajlandó egyedül elaludni, még akkor sem, ha az egész család a szomszéd szobában tartózkodott. Nagymama jött be hozzá esténként, hogy fogja a kezét, amikor Kisneufeld macskamosdás után pizsamára vetkőzött és bebújt az ágyba. Ha Nagymama nem jött, bőgve követelte.

Félt a kutyáktól is. Ez Nagymama vétke volt. „Vigyázz, ne menj közel hozzá, megharaphat!” Képes volt az utca másik oldalára átmenni, ha egy kiskutya jött szembe. Mígnem egyszer Hollywoodban az életét mentette meg egy farkaskutya. Tán ezért is imádta őket öregkorára.

Otthon sem maradt meg egymagában. Már iskolás volt, tán másodikos elemista, mire egyáltalán beletörődött, hogy nappal egyedül hagyják. Ilyenkor mindent kulcsra zárt, és éberén figyelte a neszeket. Leggyakrabban a vécében ült és olvasott. Tízfilléres ponyvákat, kovbojosakat. Nagypapa könyvkötészetében ezrével vágták és fűzték ezeket, ő meg mindet elolvasta. Egyszer éppen egyedül maradt otthon, és a vécébe zárkózva olvasott, amikor neszeket észlelt. Nyilván Nagymama osont be nagy óvatosan,

hogy megijessze. „Tudom, hogy te vagy!” – kiáltott ki, de válasz nem jött. Kisvártatva csapódott az ajtó. Végigolvasta a ponyvát – egyik sem tartott egy óránál tovább –, felöltözött, és indult focizni. A kapunál Nagymama igyekezett befelé. Ez most nem sikerült! – szólt oda, és választ sem várt, ment tovább.

A tolvaj mindent elvitt, amit az előszobafal fogasán talált. Kisneufeld alighanem megzavarta, amikor a vécéből kiszólt, de így is hat télikabát, egy-két férfi és női kalap meg egy esernyő tűnt el. Ugyan pár héttel később elkapták a besurranót, egy morfinista festőt, de a holmi sohasem lett meg.

Félt – ő úgy mondta: utált – köszönni idegeneknek, bemeni ismeretlen helyre, és félt bármit, bárhol megkérdezni.

Félt végigmenni az egyetlen háztömbnyi Felka utcán, mert két verekedős fiú is lakott ott. Béla, a szabó, és Schubert, a suszter fia. Igaz, iskolából jövet ez a kettő gyakran megtámadta. Valahányszor előbukkantak a papájuk üzletéből, Kisneufeld szívdobogva szaporázta lépteit, pedig a Schubert gyereket könnyedén megverhette volna. Sokkal erősebb volt nála. Bélaival egyszer meg is kellett ütköznie harmadikos korában. Arra érkezett a parkba, hogy nyolc-tíz gyerek állja körül Bélait és Király Gurit. Király az osztálytársa volt, és náluk ő volt a „bezzeg”. Guri ugyanis még nála is kevésbé szeretett tanulni. Textilkereskedő volt a papa, szépasszony a mama, és Gurira leginkább az elszegényedett nagybácsi viselt gondot. Majomszeretet-

tel. Guri elkényeztetett és kiállhatatlan volt, akit otthon is meg-megpofoztak, az iskolában a gyerekek meg módszeresen verték. Szemtelenkedett, hazudozott, és hencegett. Kisneufeldra felnézett, mert ő jól focizott és gombozott. Az iskola egyébként egy mindössze nyolc tantermes magán elemi iskola volt. Természetesen felekezeti. Zsidó felekezeti.

Tehát ott állt Guri és Béla, köröttük vagy tíz gyerek.

– Tessék, itt a barátom, aki a Fodorba jár és sokkal erősebb nálad! – hadonászott Béla orra előtt Guri. Béla azonnal felismerte Kisneufeldban azt a srácot, aki miatta megy át az utca másik oldalára. Nekiesett. Annak sok ideje nem maradt a töprengésre, leghatásosabb fegyverét alkalmazta: vadult. Harapott, rúgott, csípett. Ellenfelei ilyenkor jobbára megijedtek, de legalábbis visszahőköltek. Bélaival is nagyjából döntetlenre álltak, pontosabban a fűvön hemperegtek, amikor jött a csősz, és elzavarta őket.

(Bélaiból igen jó káder lett, külügyéerként csinált volna karriert, ha valamilyen ártatlan nőügy miatt el nem csapják. Aztán eltűnt. Él-e még, ki tudja. Király Guriék viszont, amikor már a kisebb vállalkozásokat is elérték az államosítások, fejenként egy kiló aranyért útlevelet vettek, és a megengedett egy bőrönddel útnak eredtek. Király bácsi Berlinben született, onnan menekült Magyarországra, így Nyugat-Németországban igen jelentős jóvátétel járt neki. Szépen rendbe is jöttek, csakhogy beütött a koreai háború, és avval egy új világháború veszélye. Királyék meg sem álltak Ausztráliáig, ahol már sokkal nehe-

zebb volt új életet kezdeniük. Hiányzott a nyelvtudás is. Talpra álltak ugyan, de nagyon imbolyogva, és mihelyt eldőlt, hogy a koreai háborúból nem lesz világháború, visszajöttek Európába. Kisneufeld legközelebb a 60-as évek közepén találkozott Gurival Párizsban. Hatalmas, hófehér Studebaker autóján vount ide-oda, és véletlen találkozásuk első estéjén egyik kiskocsmából a másikba hurcolásztta a holtfáradt Kisneufeldot, hogy az cserébe jó hallgatósága legyen szegény Guri tengernyi bánatának. Akkoriban hagyta ott a csodásan szép felesége, akit egy izraeli kibucból hozott át magának. – El nem tudod képzelni, milyen helyzetből szedtem ki, és micsoda luxusba emeltem... És most elment, egyetlen sort írt csak: „Nálad még a kibuc is jobb!” Ehhez mit szólsz?!

Kisneufeld egy szót sem szólt, mert le-leragadt a szeme, meg nem is tudta sajnálni Gurit. Bólogatott egyet-kettőt, mert az est végén ötszáz dollárt akart kölcsönkérni egy bécsi használt autó foglalójára. Guri persze egy vasat sem adott. Minden fil-lérje le van kötve...)

Kisneufeld érezte, hogy „érdemén felül” nem szereti Gurit. Hiszen rosszat sohasem tett vele. Még az a nevezetes golyózás is hepienddel végződött. Gyönyörű, harminc filléres acélgolyó volt a tét. „Csinn-araszt” játszottak, és Guri szerint Kisneufeld nem jól húzta össze „egy araszról” a két golyót, azok nem ütköztek, nem is súrolták egymást (pedig súrolták), így nem jár a tét, az acélgolyó.

Már túl voltak a tettelegességen is (pofon), az egyik fél böggött (Guri), amikor Kisneufeld felkapta az acélgolyót, és

„nesze, dögölj meg a golyóddal együtt!” kiáltással – amely indulatilag méltányolható, tudományosan azonban téves – hozzávágtá könnyektől maszatos ellenfeléhez.

Guri elugrott, a golyó azonban nem követte, hanem egyenest a rádiós üzlet kirakatába vágódott. Mire ők ketten a legnagyobb egyetértésben rohanni kezdtek, amerre láttak. Az üldöző boltos, naná, hogy Gurit fogta meg, aki viszont azonnal megnevezte a tettet, és készséggel elvezette a sértettet Kisneufeldékhez.

(Végül elsimult az ügy, de bizonytalannal ez az árulás gerjeszthette Kisneufeld soha nem múló ellenszenvét. Guri ma tiszteletreméltó kormányfőtanácsos külföldi hazájában, de hasznosan üzletel itthon is. Kisneufelddel éppen össze-összefuthatnának, vannak közös barátaik, de alighanem egyikük sem erőlteti a találkozást.)

Az a meccs ott a parkban Bélaival növelhette volna Kisneufeld önbizalmát. Megtapasztalhatta, hogy bármikor képes döntetlenre a szabómester fiával. Mégis, Bélaitól és a nála gyengébb Schuberttől is félt.

Felnőtt fejjel sokat gondolkodott ezen. Lehet, hogy a szorongás, a félelem a génjeiben van? Családi örökség, vagy netán faj? De akkor miért vállalta, hogy legott egymásnak essenek? Pedig ott még tanúk is voltak. Közönség előtt kellett odalépni egy várható veréshez.)

Otthon Nagymama a szokásos szidalmakkal fogadta. Elkésett, helyesebben későn jött. Ugyan nem volt soha kitűz-

ve időpont, hiszen többnyire el sem kéredzkedett. Mintha hallgatólagos egyezséget kötöttek volna: ő mindig később ér haza, mint amikor várják.

Nagymama eredetileg pedikűrös volt. Helyesebben tyúkszemvágó, mert akkor így mondták. Származását homály borította, mert Ullman Róza létere anyja neve Ullman Johanna volt. Apja viszont bizonyos Wasserberger Leopold. Ennyit lehetett tudni Nagymama felmenőiről. A tyúkszemvágással egyszer s mindenkorra felhagyott azon a napon, amikor Kisneufeld megszületett. Ennek csak részben volt oka a lelkesültség. Tizenkilenc éves Annus lánya aligha minősült kiképzett anyának, és különben is, neki ott volt Gyula is. Aki visszajött Párizsból, mire Kisneufeld megérkezett. Az a kilóhetvenöt-dekás jövevény viszont ott óbéga-tott a nagyszülői házban. Ugyanis az ifjú anya időközben hazaköltözött. Otthagyta nem kevésbé ifjú férjét, és hazament, hasában Kisneufelddal. Az öregek befogadták, mert már korábban is rossz hírek érkeztek a férjről. Könnyelmű, fivéreinek fedezet nélküli váltókra vállal kezességet, többet van számos testvérével, mint a várandós asszonykával. Kisneufeldnek még jó pár hete volt az érkezésig, amikor Annus hazatoppant. Azután, messze a jelzett idő előtt – tán az izgalmak hatására – napvilágra is sírta magát. Erről aztán később más magyarázatok is lábra keltek. Már mint az idő előtti érkezésről...

Nagymama mindenesetre beszüntette a tyúkszemvágást, és átvette Kisneufeld megőrzését. A gyerek idő előtt született, csenevész volt, és a sok sírástól hasfali sérve lett. A csa-

ládi krónika szerint még a kórházban ajánlatot kaptak, ott hagyhatják, hisz koraszülött létére jobb, ha orvosok közelében marad. Nagymama erről hallani sem akart. Hazavitte. A megmaradt régi fényképről ítélve Kisneufeld egyéves korára kifejezetten duci, hurkás combú, kreol bőrű, amolyan gusztusos kisbaba lett. Mire talpra állt, elindult, és a nyelve is megeredt, helyre kis legény vált belőle. Hanem a természete... Vagyis a modora, azaz a neveltetése. Finoman fogalmazva is elkényeztetett, bár élénk eszű srác volt. Nagymama, aki hangos szidalmaival nagyon rosszul leplezte tökéletes behódoltságát, egyáltalán nem bírta vele. A nagybácsik – akik szintén a szülői házban laktak – mivel nem fegyelmezhettek, kerülték. Hogy miért nem fegyelmezhettek, miért nem szólhattak rá, vagy kenhettek le egy fülest az ebadtának? Mert Nagypapa a leghatározottabban nem tűrte. Egyszer, ha nem fogják le, felnőtt lányát, Kisneufeld rajongó nagynénijét összevissza pofozza, mert az rásuhintott az unokaöccsre. A gyermek szörnyeteggé válásához hibátlan volt a családi háttér.

Az egyetlen, akitől tartott, az anyja volt. Annus nem farkodott a pofonnal. Mentségére szóljon, hogy kora hajnaltól késő délutánig robotolt a belvárosi fodrászüzletben, és miközben a környék úriasszonyait ondolálta, festette, frizurázta, még a bakafántos főnöknője piszkálódását is el kellett tűrnie. Többnyire teljesen kimerülten érkezett haza, hogy azután nemsokára induljon tovább. Gyula várta. Mentek zslugázni, römizni a Szabadság kávéházba. A férfinak ez volt a szenvedélye, Annusnak meg a férfi. Ilyenkor,

ha Nagymama csak néhány panaszos szót szolt Kisneufeld újabb csínytevéséről, már jött is a felelősségre vonás és a ki nem hirdetett, ám azonnal végrehajtott ítélet: két vagy több pofon.

Kisneufeld még öregkorában sem értette, miért imádta mégis Annust. Boldog volt, ha a vasárnapi ebédnél mellette ült, ha utána az ölébe hajthatta a fejét és beszívhatta az illatát, ha megleste, amint Annus – szoknyáját felkapva – megigazítja a harisnyakötője csatját. Egy kicsit szerelmes volt az anyjába.

Annus nem volt szép, ma még talán csinosnak se mondanák. Vékony csontú, karcsú, formás alakú, meglehetősen nagy és hajlott orrú, kreol bőrű, törékeny nő. Kiállóak és szabálytalanok voltak a fogai, mihelyt megengedhette magának, egyszerre hetet ki is húzatott, hogy szabályosakkal pótolta. Hanem a szeme gyönyörű volt! Nagy, sötétbarna, csillogó szempár, amelyet még jobban kiemeltek a mély árkok. Kisneufeldot nemigen foglalkoztatta, hogy anyja szép-e, vagy sem. Felnőttként persze már tudta: nagyon székszepiles volt. Amíg Annus élt, Kisneufeldnak nem jutott eszébe, hogy szereti-e az anyja. Miután meghalt, milliószor tette fel a kérdést, és soha nem kapott hiteles választ. Annyit bizonyosan tudott, hogy mindenkinél jobban Gyulát imádta, majd amikor meglett a közös kisfiuk, őt is.

Szóval, Gyula. A pék és a pékné fia, a gazdag ékszerész nagynéni furfangos öcsikéje. Weisz pék és szépséges hitvese a mai Szlovákia egy kis falujából került Budapestre. Az asszonykának már odahaza is kikapós híre volt, ám az csak

kószá fuvallat volt a fővárosi viharokhoz képest. A kétgyermekes, gömbölyded szépasszonyt bizony sokakkal hírbe hozták a bűnös városban, de aki ismerte Jakabot, a mogorva pékmestert, nem nagyon csodálkozott. Budapesten szétköltöztek, és később el is váltak.

Két fiuk közül Gyula volt az idősebb. Értelmes, mozgékony szellemű fiatalember. Középtermetű, kerek arcú, horgas orrú, eléggé korán kopaszodó, harminc év körüli férfi. Arcán gunyorosan okos szeme uralkodott. Esténként gyakran még Annus hazajötte előtt megérkezett, levette a cipőjét és levágta magát a rekamiéra. Nagymama legnagyobb bosszúságára, aminek rá annyira jellemzően adott hangot: „Gyula, nem kér valamit enni?” És Gyula mindig kért. Rossz véleménnyel volt Nagymama főztjéről, és ezt egyáltalán nem tartotta titokban, ám fenntartásai ellenére mindig evett. Amíg Annus haza nem jött, Kisneufelddal szórakozott. Örökösen talált valamit, amivel a kis kölyköt bosszanthatta. – Na, milyen versikét tanultatok az oviban? Énekeld el szépen a múltkori éneket! – Nem volt nehéz észrevenni, hogy egyáltalán nincs nagy véleménnyel értelmi képességről. Minél elragadtatottabban beszélt egyszem unokájáról Nagymama, annál gúnyosabban szólt le Kisneufeldot anyja szerelmese. Kamaszkorára Kisneufeld megértette, hogy Gyula a volt férjet utálja benne. A rövid és szerencsétlen házasságot, az epizódot, aminek eredménye, vagy tán inkább következménye Kisneufeld lett. Cseppet sem zavarta, hogy a dolgok alakulásáról legkevésbé a gyerek tehet. Leginkább éppen ő, Gyula volt a ludas. Vagy a mamája.

A történet a Sólyom utcai lakásban kezdődött. Gyula az idősebbik nagybácsival, Lajcsival járt egy iskolába, kereskedelmibe. Lajcsiból diplomás urat akartak Nagymamáék nevelni. Miközben a kisebbik fiú a könyvkötészetben robotolt, és Annus hölgyfodrász-tanuló lett, Lajcsinak érettségire kellett készülnie. Nagy, nagyon nagy dolog volt ez a családban: az első érettségiző! De a megvalósulás útjában komoly akadályok álltak. Nem anyagiak. Lajcsinak sehogyan sem ment a tanulás, pedig a tanárok minden segítséget megkaptak. Színházi potyajegy, ingyenes könyvkötést, vagyis mindazt, amivel a kettős foglalkozású Nagypapa szolgálni tudott.

(Végül Lajcsi megszerezte a kereskedelmi érettségi bizonyítványt, de kapott hozzá egy súlyos gyomorfekélyt is, ez később, a háborús évek munkaszolgálatos tevékenységének idején gyomorférféshez vezetett. Kisneufeld idősebb nagybácsiját, a komáromi kórház evakuálásakor, mint nehezen mozgatható beteget, amúgy zsidó munkaszolgálatost, agyonlőtték.)

Gyula tehát Lajcsi iskolatársaként került el Nagypapáékhoz. Itt találkozott az idősebbik lánnyal, Annussal. Az alig tizenöt éves lány azonnal belehabarodott a fiúba, ami nem is volt csoda, hisz Annus addig még soha nem ismert Gyulához fogható művelt, szellemes, világfiás legényt. A Gozdu udvarban, ahol ő fodrászatot tanult, leginkább speditőrök, magyarul fuvarosok, hivatalosan szállítmányozási vállalkozók irodái voltak. Annusnál jóval idősebb, és udvarlás

helyett a pénzüket csörgető, nagyhangú és meglehetősen egyértelműen fogalmazó fickók. Amit megkívántak, annak az árát akarták tudni, és passz. Gyula tehát elvarázsolta Annust, de a fiút is elbódíthatta a lányból áradó nőiesség.

Kisneufeld két nagybátyja egyetértően vette tudomásul a szerelmet, Annus húga, Erzsi, viszont gyűlölködött. Gyula később többször is elmesélte Kisneufeldnek az első látogatását. – Tudod, a földszinten laktak a Sólýom utcában, és Erzsi ott ült a küszöbön. Köszöntem, nem fogadta, és nem is mozdult. Nem engedett be. Amikor mellé léptem a lépcsőre, elkezdett az anyjáért kiabálni, hogy egy fiú nagyon meglökte a karját, és most fáj. Erzsinek valamikor gyermekkorában eltört a könyökcsontja, és a nagy családi verbális krónika nyomán (Nagymama) Kisneufeld pontosan tudta, hogy a híres Verebély professzor miatt nem jól forrt össze, és nem is hajlott soha többé rendesen. E tény Erzsinek hosszú-hosszú évekre nyomós okot szolgáltatott, hogy kivételes bánásmódot, később minden munka alóli teljes felmentést vívjon ki magának. Erzsi és Gyula intenzíven utálta egymást egy életen át.

Annus és Gyula szerelme minden tekintetben be is teljesedett, noha akkoriban az ilyesmi még nem volt szokás. Ők viszont csaknem minden hétvégét – már persze tavasztól-őszig – Rómaifürdőn töltöttek, kis részben csónakázással. Míg Nagymamáék ártalmatlan ellenszenvvel szemléltek idősebbik lányuk és a pékfiú szerelmét, a szép és adigra már elvált pékné, Gyula anyja, tettekre vetemedett. Megjelent Nagypapa könyvkötészetében, teljes harci dísz-

ben. Hiteles források szerint nagyon szép és vonzó nő volt, márpedig Nagypapa az ilyesmit nagyon is észrevette. Magát kihúzva, amúgy is méretes mellét kidüllesztve megállt Nagypapa íróasztala előtt, és kertelés nélkül kijelentette, hogy a „kódís” Annus sohasem lehet az ő menyje. A hiteles családi verbális krónika szerint (Nagymama) az öreg a következőket mondta:

– Ide figyeljen, jóasszony! Van nekem itt egy macskám, amely naponta tesz az asztalomra egy egeret. Hát én azt sem bíznám a maga fiára, nemhogy a lányomat!

Ezzel kidobta leendő nászasszonyát. A szép pékné ugyan dicstelenül távozott, de Nagypapa hősi helytállása semmin nem változtatott. Egyébként is, amennyire Kisneufeld visszaemlékezett, Nagypapa egész életében ilyen hősi helyzetek sorából került ki állandó vesztesként. Nagy nekidurálások hoztak csinos kudarcokat. Egyszer-egyszer még az is előfordult, hogy a püspökladányi kis zsidó nyomdászinasból lett fővárosi könyvkötőmester megkísérelt – legalább külsőségekben – feljebb kapaszkodni a szellemi ranglétrán. Például, amikor elhatározta, hogy saját könyvtárat létesít otthon. Kisneufeld emlékezett, hogy lázasan hordta haza a műhelyből az ott kötött könyvek egy-egy példányát. Így gyűlt össze vagy kétszáz könyv. Volt abban Erdős Renée-től Grillparzeren át P. Howardig (alias Rejtő Jenő) minden. Második munkahelyén, a színházban, az ottani asztalossal helyre kis polcos szekrényt csináltatott. Kicsit gyenge tákolmány volt, mivel az asztalos többnyire díszlet-bútorokat gyártott, amelyek köztudottan a legsilányabb anyagból és inkább csak el-

hitető használatra készülnek. Nagypapa aztán visszavitte a könyveket a műhelybe, hogy ott saját kezűleg vászonba kösse őket. Meglett a könyvszekrény, készen voltak a könyvek is. Mind a kétszáz, teljesen egyforma, égszínkék vászonkötésben, vörös címkével. Grillparzertől Rejtőig. Még exlibris is volt bennük. Egy kopasz ember amolyan rodini *Gondolkodó*ként ült egy földgömbön. Kisneufeld sokáig azt hitte, hogy Nagypapa az, merthogy ő is borotváltatta a fejét vagy harminc éven át. Arról fogalma sem volt, hogy a kétszáz „egyenkönyv”, amelyekben az égszínkék kötésen kívül semmi közös sincs, finoman szólva is bizarr.

Durva eltávolítása után a bösz fiús anya hatásosabb eszköket vetett be. Szépreményű fiának párizsi továbbtanulást ígért. Gyula útnak eredt, és nem lehetett tudni, hogyan váltak el Annussal. Kisneufeld csak sok évvel később a nagynénjétől hallotta a valóságnak aligha mondható beszámolót. Annyi bizonyos, hogy Annus nem „örökké várak”-kal búcsúzott, mert a hiteles és verbális családi krónika szerint (Nagymama) Annus igencsak gyorsan, és családja miatt alighanem eltökélten vigasztalódott. Gyakran maradt ki, otthon csak annyit tudtak, hogy tánciskolába is jár, de megesett, hogy az esedékes lovag csak beszólt érte, és ő már rohant is.

– Anyád akkoriban néha házon kívül töltötte az éjszakát! – közölte bizalmasan az unokájával Nagymama, mire a fiút – noha ennek valódi súlyát akkoriban egyáltalán nem értette – elégtétellel töltötték el a hallottak, mert Gyulát ő sem nagyon kedvelte.

– Egy hétfvégén Annus helyes, göndörszöke fiúval jött haza. Ott tartottuk ebédre, ahogy illik. Az meg egyszer csak odaállt nagyapád elé, és megkérte Annus kezét! – folytatta Nagymama.

A leendő férj vigéc volt, a Reform Ruházati Részvénytársaság reményteljes ügynöke. Textíliákban ügynökölt, elég csekély jutalékért. Hát nem nagy parti, nem egy pékfiú. Csakhogy volt itt némi nyomaték. Kisneufeld késő felnőtt korában tudta meg, hogy a nyomaték ő maga volt. A jelek arra vallottak, hogy az alig tizennyolc éves Annus olyan hatásosan állt bosszút a nagy szerelem hirtelen távozásáért, hogy gyors házasság vált szükségessé. És lőn!

A fiatalok egy közeli bérlakásba költöztek. Az élet kerekai helyre is zökkentek, mígnem Nagymama hírére vette, hogy Gyula, a vártnál jóval korábban, visszaérkezett. Még el sem dönthette, hogy nem jobb-e erről bölcsen hallgatnia, újabb érkezés hozott fordulatot. Egy szép napon Annus, hasában Kisneufelddal, hazatért a szülői házba! Ehhez a szenzációhoz képest a baba gyanúsán idő előtti érkezése már nem okozott nagyobb felhördülést. Kétségtelen, hogy a helyzet ilyetén alakulásának egyedül Nagymama örült felhőtlenül.